

УДК 37:316.4

І. Л. Брацун
кандидат філософських наук

СУБСТАНЦІОНАЛЬНИЙ І ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХОДИ В РОЗГЛЯДІ ОСВІТНЬОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Освіта як соціальне явище являє собою суспільну систему, мета якої є навчання, виховання, передача певних знань, ідейно-моральних цінностей, умінь, навичок, норм поведінки членам суспільства. Якість сучасного суспільства безпосередньо пов'язана з якістю освіти. Освіта озброює людину системою інтелектуальних і практичних навичок і вмінь, що дають змогу особистості в подальшому вирішувати будь-які проблеми, що виникають у суспільному житті загалом і в професійній діяльності зокрема. Для постійного розвитку людського суспільства необхідно передавати соціальний досвід новим поколінням. Потреба в передачі соціального досвіду виникла одночасно з появою суспільства та існує на всіх етапах його розвитку. А саме батьки свій досвід передають дітям, більш досвідчені люди – менш досвідченим тощо. Провідну роль у розвитку людини саме в контексті передачі досвіду відіграє освіта.

Сучасна система освіти в основних рисах сформувалася під впливом певних філософських і педагогічних ідей, сформульованих наприкінці XVIII – на початку XIX століть Коменським, Песталоцці, Фробелем, І. Гербартом, Дистервегом, Дж. Дьюї та іншими фундаторами педагогіки, котрі ввійшли в історію як генератори класичної моделі освіти (школи). Попри відчутне еволюціонування цієї моделі впродовж двох попередніх століть, у своїх основних характеристиках вона залишилася незмінною. Від початку свого виникнення й до наших днів філософія намагалася не лише осмислити наявні системи освіти, а й сформувати нові цінності й освітні візії.

Аналіз наукової літератури за тематикою свідчить про важливість і необхідність дослідження цього питання. Значний внесок у розроблення проблематики з розкриття внутрішнього взаємозв'язку між розвитком освіти та суспільства зробили В. Андрущенко, І. Бех, А. Бойко, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, М. Михальченко, С. Ніколаєнко, В. Пазенок, І. Предборська, С. Пролєєв, І. Степаненко, М. Степко, В. Шинкарук, В. Яблонський та інші автори, які займаються дослідженням модернізації української системи освіти та її глобалізаційними викликами.

Метою статті є розгляд в аналітичних цілях освітньої реальності в її відносній автономії, що дасть можливість визначити принципові відмінності між субстанціональним і функціональними підходами.

Як явище освіта багатогранна, зважаючи на неї кризіз призму наукових пошуків, ми бачимо, що кожна особистість має свій предмет вивчення. На думку В. Андрущенка, «освіта – це суспільний процес розвитку і саморозвитку особистості, пов'язаний з оволодінням соціально-значущим досвідом, утіленим у знаннях, уміннях і навичках творчої діяльності, чуттєво-ціннісних формах духовно-практичного освоєння світу» [1, с. 7]. З огляду на таку постановку питання, підкреслимо, що сенс освіти полягає в формуванні здатності людини до безперервності в накопиченні знань і самовдосконаленні. У процесі освіти людина набуває знань про суспільство, способи мислення та діяльності, що дають їй можливість посісти певне місце в соціумі, досягати конкретних цілей і результатів у професійній діяльності. Система освіти суперечлива та діалектична. Ця теза може бути доведена такими аргументами:

– по-перше, освіта повинна гнучкіше й динамічніше адаптуватися до соціально-економічних змін у суспільстві,

– по-друге, освіта має бути на боці традиційних освітніх концепцій, що змінюють одна одну, і в певному розумінні виконувати прогностичну функцію [2]. Освіта стає визначальним чинником у розвитку сучасного суспільства, адаптуватись до змін у суспільстві потрібно за допомогою існування не лише державних освітніх закладів, а й

приватних, включаючи самоосвіту, при цьому виконуючи в певному розумінні прогностичну функцію, яка є вимогою часу, у вигляді комплексу методологічних, теоретичних і методичних питань, вирішення яких сприяє реалізації науками про освіту.

Як зазначає В. Андрущенко, «в західних філософських концепціях для того, щоб людина змогла відбутися як особистість, процес освіти повинен бути нерозривно пов'язаний з моральним вихованням, з формуванням у молодого покоління таких моральних якостей, які б допомогли йому зайняти гідне місце у суспільному житті, самостійно зробити моральний вибір, визначити лінію поведінки, свою життєву позицію» [3, с. 123]. Саме тому освіта як соціальний процес формує в людини значущі соціальні риси шляхом спадкоємного засвоєння минулого досвіду та свідомого виконання певних суспільних функцій у різних сферах діяльності.

Сучасний світ характеризується інтенсивними процесами інформатизації суспільства й освіти. В умовах розвитку глобальних мереж набувають актуальності *соціальні технології*, які впливають на процеси управління в усіх сферах суспільного життя. *Соціальна технологія* виникає як результат запиту суспільства для вирішення термінових питань, які є в системі організації діяльності та управління різними соціальними групами. Філософи загалом, як правило, обґрунтовують необхідність концептуального осмислення суспільства з виділенням основних ознак розвитку. Згадаємо великого науковця В. Вернадського, який у минулому столітті відіграв видатну роль у становленні сучасної наукової картини світу. Наукова спадщина В. Вернадського велика, значна частина її присвячена філософським проблемам. Він закликав насамперед цінувати емпіричні підстави науки та орієнтував дослідника на необхідність філософських узагальнень.

Багато ідей мислителя виявилися пророцтвом, підтвердження цьому – його ноосферне мислення (сфера розуму). На думку вченого, ноосфера – матеріальна оболонка Землі, що змінюється під впливом людей, які своєю діяльністю так перетворюють планету, що можуть бути визнані «потужною геологічною силою». Ця сила своєю думкою й працею розбудовує біосферу «в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого» [4].

Ноосфера не просто суспільство, що існує в певному середовищі, і не просто середовище, що зазнало сильного людського впливу, а інтегроване ціле, в якому поєднані сучасне суспільство та природа, що змінюється. Актуальними до цього часу є слова В. Вернадського: «У геологічній історії біосфери перед людиною відкривається величезне майбутнє, якщо він зрозуміє це й не вживатиме свій розум і свою працю на самознищення» [5].

Мислення XXI століття – це ноосферне мислення в суспільстві знань. Натепер здатність людей адекватно сприймати, розуміти і творити новації є одним із чинників успіху в становленні «суспільства знань». Зважаючи на це, одним із головних завдань освітньої системи є формування інноваційного мислення, яке полягає в створенні новацій як важливої особистої та суспільної цінності. Ноосферне суспільство може реалізуватися тільки як освітнє суспільство.

Як уважають В. Андрущенко, І. Зязюн та інші, наша цивілізація поступово переходить у нову стадію своєї еволюції – ноосферну цивілізацію, де надаватиметься перевага морально-духовним цінностям, характерною ознакою якої є зростання ролі освіти й науки як головних чинників суспільного прогресу. Головна функція освіти на цьому етапі полягає у формуванні високодуховної особистості з ноосферним рівнем свідомості. Як зазначає В. Андрущенко, перехід людства до ноосферного способу буття – буття людини

в розумі як розумної духовної істоти, все більш глибоке усвідомлення людиною власної духовної сутності, є єдиним засобом збереження цивілізації як унікального космічного явища [6, с. 3–6]. Сучасні дослідники вважають, що саме перехід до духовного суспільства – це один із найскладніших перехідних етапів у процесі розвитку суспільства і планети.

Надбання інформації та використання новітніх наукових знань є запорукою підвищення якості життя людей. Зауважимо, що становлення сучасного суспільства – еволюційний феномен і політичний намір. Тому становлення нового суспільства – суспільства знань – має науковий, економічний, політичний, культурний та інший напрями. Г. Бехманн влучно зазначив: «Той факт, що людська дія заснована на знанні, може розглядатися як антропологічна константа. Соціальні групи, соціальні ситуації, соціальні взаємодії та соціальні ролі залежать від знання й опосередковуються ним. Відносини між індивідами засновані на знанні ними один одного. Справді, розглядаючи загальну ідею знання як підставу соціальної взаємодії та соціального порядку, ми повинні усвідомлювати, що справжня можливість соціальної взаємодії вимагає ситуаційно-трансцендентного знання, яке розгортається індивідами, залученими в соціальну дію. <...> Визнаючи значення знання для суспільства та соціальної дії, особливо для розвинених суспільств, необхідно розуміти, що знання не є, як колись уважали, універсальним ключем до осягнення таємниць природи й суспільства. У зв'язку з цим виникає необхідність у соціологічній концепції знання, що дає змогу диференціювати об'єкти знання, зміст знання та знання як відношення» [7].

Водночас, щоб підготувати людину до життя в суспільстві знань, потрібно орієнтувати освітню систему на інновації, тому що основою такого суспільства є інтелект, знання та інформація. Виходячи із цього, освітня система повинна модернізуватись. Будь-які знання відкривають усвідомлення незнання, згадаємо відомий вислів давньогрецького філософа Сократа: «Я знаю, що нічого не знаю».

Отже, під час розкриття актуалізації концепції «суспільства знань» у контексті філософського осмислення відкривається можливість дослідження цієї концепції саме в складному та багатогранному світі глобальних трансформацій. Проблема розгляду концепції «суспільства знань» є актуальною й належить до соціальних проблем, які потребують сучасного філософського осмислення. Зазначені проблематиці присвячені численні публікації, які ілюструють різноманітні погляди. Такі дослідницькі намагання є розрізненими, тому аналіз спроб філософського осмислення суспільства знань є таким, що відповідає сучасним соціальним викликам і являє собою предмет дослідження для філософії освіти й інших суміжних наук.

Концепція «суспільство знань» – це відображення «постіндустріального суспільства» як фази техногенної цивілізації. Фундаментальними основами цієї концепції є освіта, інновації та технології. Варто відмітити, що «суспільство знань» – це складник філософії, заснований на принципах індивідуалізації, при цьому генератором ідей «суспільства знань» є людина як головна рушійна сила пізнання і творчості. У контексті дослідження треба зазначити, що в згаданій доповіді ЮНЕСКО та в заключних рекомендаціях першого і другого світових форумів на тему «Сталий розвиток людства» очікування розвитку «суспільства знань» покладають на освіту, виховання, культуру й мораль.

Високодуховне суспільство – ноосферне – може реалізуватись як освітнє суспільство та можливе лише за умови формування в ньому нової людини. Для подальшого розвитку суспільства однією з важливих проблем в освіті має стати формування людини з ноосферним мисленням (свідомістю).

Енциклопедія освіти наводить таке визначення соціальної технології: «Соціальна технологія – сукупність методів, прийомів і впливів, що застосовуються для досягнення мети соціального розвитку; упорядкована сукупність процедур та операцій, за допомогою яких реалізується певний соціальний проект або конкретна ідея перетворення (реорганіза-

ції, модернізації або вдосконалення) соціальної реальності» [8, с. 854]. Зауважимо, що під соціальними технологіями в системі освіти розуміється цілеспрямована діяльність суб'єктів управління різного рівня, що забезпечує оптимальне функціонування й розвиток системи, переведення її на новий, якісно вищий рівень.

У контексті цього викладу, а саме розглядаючи освіту як суспільну технологію, варто виділити такі чинники впливу соціальних технологій у системі освіти:

- упровадження інформаційних і комунікаційних технологій у освітнянський процес;
- інноваційність як складник освітнього процесу;
- глобалізація освітнього простору;
- модернізація сучасного стану української освіти, що пов'язано з інтеграцією в європейський і світовий освітній простір.

Розглянемо ці чинники більш детально в контексті соціально-філософського аналізу.

Сьогодення характеризується інтенсивним розвитком технології освіти й усвідомленням її важливої ролі для економічного та соціального розвитку. Інформаційні й комунікаційні технології активно інтегруються в усі сфери діяльності людини та суспільства, вони стають визначальним джерелом їх об'єктивного розвитку. Цей процес називають інформатизацією суспільства, а саме інформаційним суспільством.

Поняття «інформаційне суспільство» виникло в минулому столітті, є логічним етапом розвитку, який потребує філософської рефлексії (що й проаналізовано вище). Концепція інформаційного суспільства є різновидом теорії постіндустріального суспільства, заснованими якої були З. Бжезинський, О. Тоффлер. Існує багато варіантів визначення сенсу «інформаційного суспільства». Зокрема, в Декларації принципів підсумкових документів Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (ВСІС) Женева 2003 – Туніс 2005 зазначається: «Інформаційне суспільство – це суспільство, у якому кожний може створювати інформацію і знання, мати до них доступ, користуватися й обмінюватися ними, даючи змогу окремим особам, громадам і народам повною мірою реалізувати свій потенціал...» [9].

Основними об'єктивними факторами появи інформаційного суспільства є різке зростання ролі знань та інформації, які стали важливим стратегічним ресурсом суспільства, забезпечують розвиток людини, прискорений розвиток високотехнологічних галузей економіки.

У Декларації II Міжнародного конгресу ЮНЕСКО «Освіта та інформатика» (1–5 липня 1996 р., Москва) зазначається, що «швидкий розвиток інформаційних технологій не тільки відкриває нові можливості, а й ставить нові завдання перед світовим суспільством. Створення так званих інформаційних магістралей, безумовно, позначиться на економічній, соціальній, культурній та освітній сферах і може докорінним чином вплинути на форми правління, творчість, обмін ідеями та знаннями» [10].

Під час розгляду впровадження інформаційних і комунікаційних технологій в освітнянський процес необхідно наголосити на тому, що в результаті вдосконалення системи освіти потрібні відповідні фахівці, які підготовлені за новітніми технологіями. Якісна підготовка фахівців можлива за умови впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітнянському процесі. Використання цих технологій має стати нормою під час підготовки фахівців різних профілів.

Натепер суспільство постає перед фактом, коли знання оновлюються швидше, ніж відбувається зміна поколінь. Усе це зумовлює необхідність суттєвих змін у системі освіти.

Тому освіта повинна, по-перше, осучаснюватися на основі новітніх досягнень через широке впровадження в освітнянський процес інформаційних і комунікаційних технологій й, по-друге, формувати в людини риси, необхідні для успішної самореалізації в інформаційному суспільстві.

В умовах інформаційного суспільства самоцінність знань як таких змінюється. З одного боку, вони стають

більш доступними, а з іншого – одержання нових знань, умінь стає обов'язковим для людини впродовж усього життя. Тому неможливо в будь-якому навчальному закладі дати освіту на все життя, потрібно сформувати навички до самостійного оволодіння знаннями з різних джерел інформації.

Зауважимо, що інформатизація освіти є невід'ємним складником інформатизації суспільства, де загальні тенденції глобалізації світових процесів розвитку виступають як визначальний інформаційний і комунікаційний базис розвитку системи освіти й соціально-економічних систем суспільства.

У багатьох країнах система освіти проходить період реформування, який пов'язаний із переходом до інноваційних технологій. Термін «інновація» вперше запровадив для наукового використання засновник інноваційної теорії економічного розвитку, австрійський учений Й. Шумпетер. Його заслуга полягає в тому, що він створив цілісну теорію інноваційного типу розвитку. У праці «Теорія економічного розвитку» під терміном «інновація» він розумів не просто нововведення, а зміну технології виробництва, доводячи, що інновацією є не кожне нововведення, а лише таке, яке зумовлює вдосконалення технології, її перехід на новий, вищий ступінь розвитку [11]. Інноваційні дії в освіті можна розуміти не тільки як сукупність освітніх ініціатив, а ще як суспільне прагнення до певних соціальних змін.

Під час розгляду інновацій у сфері освіти спочатку треба розглядати питання про те, наскільки такі інновації покращують якість освіти. Нині саме поняття «якість освіти» багатопланове й тому не має однозначного визначення. Відразу визначити, яким буде результат освітніх інновацій складно, тому що ефект від їх запровадження іноді виявляється через досить тривалий час. Такі аспекти роблять освітню інноватику досить ризикованою.

Тому освітні інновації, з одного боку, є необхідними, а з іншого – ризикованими через відсутність чітких критеріїв оцінювання. Як правило, освітні інновації вимагають складної експертизи, яка сьогодні прирівнюється до виду дослідницької діяльності й залежить від суб'єктивного досвіду експерта. Освітні інновації передбачають формування нових реалій в освіті. Їх реалізація приносить як позитивний, так і негативний результат.

У нашій країні та за її межами постійно відбуваються зміни в освіті, які полягають саме в інноваціях. Інновації варто розглядати як реалізоване нововведення в освіті, що полягає в засобах навчання, методах і прийомах навчальної діяльності, у змісті й формах організації управління освітньою системою, що значно підвищує якість і результативність навчального процесу. Інноваційні процеси є механізмом інтенсивного розвитку суспільства. Освіта як соціальний інститут відчуває глобалізаційний вплив. Глобалізаційні процеси, які відбуваються в сучасному освітньому просторі, актуалізують потребу в вивченні освітніх інноваційних процесів в умовах глобалізації суспільства.

Будь-яка епоха, відповідно до завдань соціально-економічного, культурного чи будь-якого іншого розвитку, відчуває потребу особистості з певним рівнем знань. Натепер відбувається зміна парадигми (концептуальний підхід) людського прогресу у зв'язку з глобалізаційними процесами, які тривають у суспільстві й пов'язані з переходом до нових інформаційних технологій. Глобалізаційні процеси, свідками яких ми є, чітко проєктуються на цілісну та взаємопов'язану структуру світу.

Сучасна глобалізація освіти супроводжується різновекторними, але помітними тенденціями. У нових умовах розвитку суспільства все вирішується мірою розвитку особистості, який є основним критерієм прогресивності будь-якої країни. Вищевказані пріоритети людського розвитку в суспільстві, які зумовлені глобалізаційними та інтеграційними процесами, висувають нові вимоги для системи освіти.

Глобалізація стає потужним фактором розвитку для всіх країн. Глобалізація є важливою особливістю сучасного світового розвитку. На думку А. Бойко, «за умов глобалізаційних процесів і системи ринкових трансформацій створення єдиного освітнього простору стратегічною задачею державної освітньої політики є вихід української освіти на ринок світових освітніх послуг та поглиблення міжнародної співпраці» [12, с. 25]. Останніми роками інтеграційні процеси в освітанському просторі посідають важливе місце, оскільки вони спрямовані на реалізацію нових освітніх ідеалів – формування цілісної системи знань і вмінь особистості, розвиток її творчих здібностей і потенційних можливостей.

Сьогодні варто говорити про те, що суспільство має загальний інтелектуальний вектор розвитку, що був прогнозований ще В. Вернадським як ноосфера.

Отже, реформування освіти має бути спрямоване на радикальні зміни, а модернізація освіти – на оновлення принципів, змісту, підходів системи освіти. Суспільство, яке відчувало гіркоту реформ останніх років, досить негативно сприймає саме слово «реформа», можливо, тому, що освіті потрібна саме модернізація, а не реформа.

Література

- Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностичного аналізу). Вища освіта України. 2001. № 1. С. 5–11.
- Педагогіка: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; под ред. В.А. Сластенина. Москва: Издательский центр «Академия», 2002. 576 с.
- Петрович В.С. Сучасні зарубіжні філософсько-педагогічні концепції виховання молоді. Проблеми філософсько-світоглядних основ концепції розвитку освіти і навчання: збірник наукових та науково-методичних праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції 12–13 травня 1999 р. Луцьк: Ред. вид. відд. «Вежа» Волин. держ. університету ім. Лесі Українки, 2000. С. 123–135.
- Вернадский В.И. Биосфера. Москва: Мысль, 1967. 280 с.
- Вернадский В.И. Несколько слов о ноосфере. Научная мысль как планетное явление / отв. ред. А.Л. Яншин. Москва: Наука, 1991. 295 с.
- Педагогіка духовності: Поступ у третє тисячоліття: матеріали Міжнар. наук. конф. (19 квітня 2005 р.) / редкол.: В.П. Андрущенко та ін.; НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, 2005. 199 с.
- Бехманн Г. Обществознания – трансформация современных обществ. Концепция «общества знания» в современной социальной теории. Москва: ИНИОН РАН, 2010. С. 62–63.
- Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Пероганич Ю. Підсумкові документи Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (BCIS). Інформаційні технології. Аналітичні матеріали: журнал. URL: <http://it.ridne.net/node/200>.
- Труды II Международного конгресса ЮНЕСКО «Образование и информатика» (1–5 июля 1996 г., Москва – Институт ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании, Международный центр системных исследований проблем высшего образования и науки (Ассоциированный центр ЮНЕСКО), 1997 год): Декларация II Международного конгресса ЮНЕСКО «Образование и информатика». Т. I. Р. XI; Рекомендации II Международного конгресса ЮНЕСКО «Образование и информатика». Т. I. Р. XII.
- Шумпетер Й. Теория экономического развития. Москва: Прогресс, 1982. 53 с.
- Бойко А.І. Філософія модернізації освіти в системі ринкових трансформацій: світоглядно-філософський аналіз. Київ: Знання України, 2009. 379 с.

Анотація

Брацун І. Л. Субстанціональний і функціональний підходи в розгляді освітньої реальності. – Стаття.

Розгляд освітньої реальності в її відносній автономії дає змогу визначити принципи відмінності між субстанціональним і функціональними підходами. Освіта може розумітися як суспільне явище, так і як педагогічний процес. Освіта є тим унікальним фактором, який потенційно формує суспільство у відповідь на виклики самого суспільства. При цьому освітня реальність є субстанціональною основою освітнього суспільства, у подальшому задаючи перспективу його трансформації в суспільство знань. Це створює передумови для взаємопроникнення соціальної та освітньої реальності. Концептуалізація освіти на основі її онтологізації розглядає освітню реальність у статичності. Цим пояснюється методологічна вимога десубстанціалізації концептуалізації як соціальної, так й освітньої реальностей, можливості синтезу та гібридизації яких виявляються в площині структурно-функціонального аналізу. У цій площині репрезентації освіти в контекстах епістемної культури суспільства знань можуть висувати домагання на статус універсальної соціальної технології, не втрачаючи при цьому своїх конститутивних онтологічних характеристик.

Ключові слова: освіта, суспільство знань, соціальна технологія, інформаційне суспільство, ноосферне мислення.

Аннотация

Брацун И. Л. Субстанциональный и функциональный подходы в рассмотрении образовательной реальности. – Статья.

Рассмотрение образовательной реальности в ее относительной автономии позволяет определить принципиальные различия между субстанциональным и функциональными подходами. Образование может пониматься как общественное явление, так и как педагогический процесс. Образование является тем уникальным фактором, который потенциально формирует общество в ответ на вызовы самого общества. При этом образовательная реальность выступает субстанциональной основой образовательного общества, в дальнейшем задавая перспективу его трансформации в общество знаний. Это

создает предпосылки для взаимопроникновения социальной и образовательной реальности. Концептуализация образования на основе ее онтологизации рассматривает образовательную реальность в статике. Этим объясняется методологическое требование десубстанциализации концептуализации как социальной, так и образовательной реальностей, возможности синтеза и гибридизации которых оказываются в плоскости структурно-функционального анализа. В этой плоскости репрезентации образования в контекстах эпистемной культуры общества знаний могут выдвигать притязания на статус универсальной социальной технологии, не теряя при этом своих конститутивных онтологических характеристик.

Ключевые слова: образование, общество знаний, социальная технология, информационное общество, ноосферное мышление.

Summary

Bratsun I. L. Subjective and functional approaches to the consideration of educational reality. – Article.

The consideration of educational reality in its relative autonomy makes it possible to determine the fundamental differences between substantive and functional approaches. Education can be understood as a social phenomenon, and as a pedagogical process. Education is the unique factor that potentially shapes society in response to the challenges of society itself. At the same time, educational reality is the substantive basis of an educational society, further specifying the prospect of its transformation into a knowledge society. This creates the prerequisites for the interpenetration of social and educational reality. Conceptualization of education on the basis of its ontologization considers educational reality in statics. This explains the methodological requirement of desubstantialization of conceptualization of both social and educational realities, the possibilities of synthesis and hybridization of which turn out to be in the plane of structural and functional analysis. In this plane, the representation of education in the contexts of the epistemic culture of the knowledge society can make claims to the status of universal social technology without losing its constituent ontological characteristics.

Key words: education, society of knowledge, social technology, information society, noosphere thinking.